

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Dyrtid under oppseiling

Hvordan takler husholdene de økende levekostnadene?

Christian Poppe og Elaine Kempson

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
SIFO-Rapport 5 - 2022

Forbruksforskningsinstituttet SIFO
OsloMet – storbyuniversitetet
Stensberggt. 26 – 7. etg.
Postboks 4 St. Olavs plass
0130 Oslo
www.oslomet.no/om/sifo

Forbruksforskningsinstituttet SIFO utgir:

- Rapporter – som er kvalitetssikret og godkjennes av SIFO ved direktør/forskningsledere
- Notater – som godkjennes av prosjektleder.

Det må ikke kopieres fra denne rapporten i strid med åndsverksloven. Rapporter lagt ut på Internett, er lagt ut kun for lesing på skjerm og utskrift til eget bruk. Enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring utover dette må avtales med SIFO. Utnyttelse i strid med lov eller avtale, medfører erstatningsansvar.

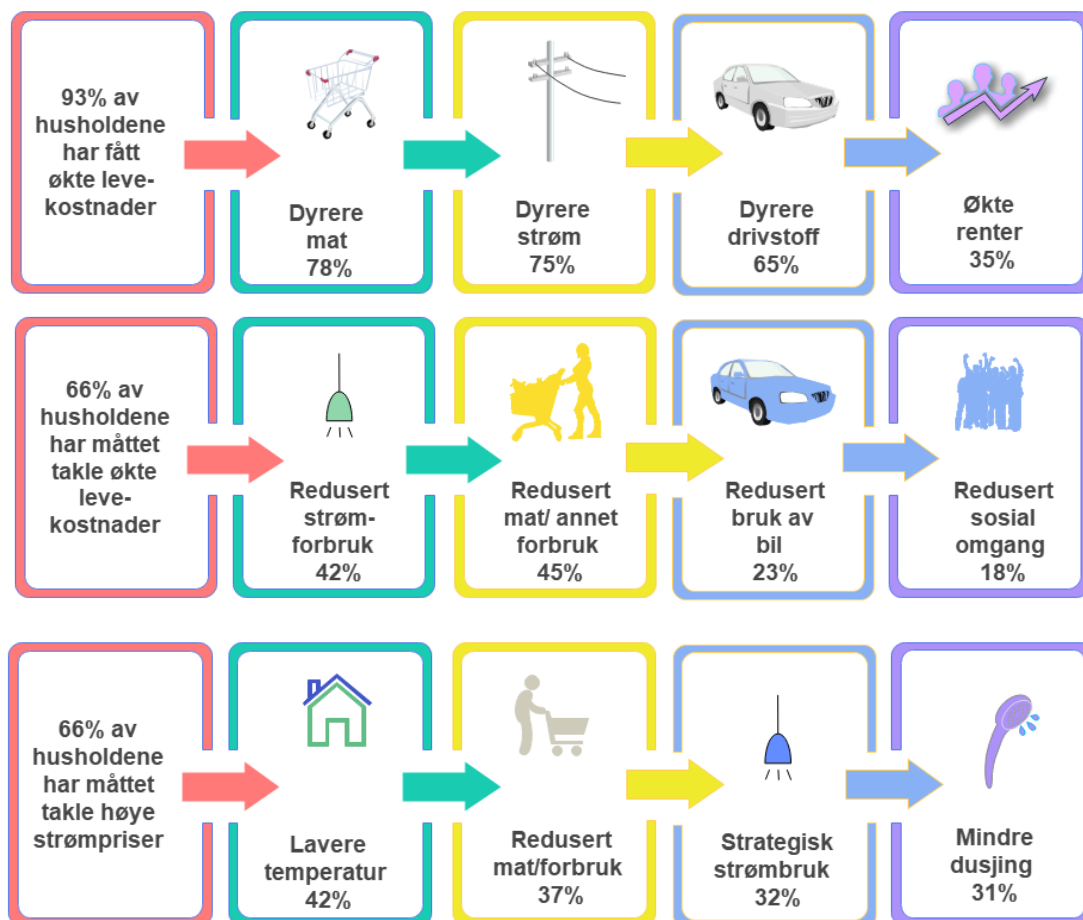
STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Tittel Dyrtid under oppseiling	Antall sider 14	Dato 10.8.2022
Title Debt Settlement Rejection	ISBN 978-82-7063-543-6	
Forfatter(e) Christian Poppe og Elaine Kempson	Prosjektnummer 202687	Faglig ansvarlig sign.
Oppdragsgiver Barne- og familiedepartementet (BFD)		
Sammendrag De fleste husholdene har til nå klart seg bra selv om prisene på mange viktige livsområder har økt samtidig. Men siden januar har 28% fått noe dårligere økonomi og 5% mye dårligere økonomi. Viktigste årsak er kombinasjonen av utgiftsområder og det samlede utgiftstrykket. Men også det å kun bli utsatt for prisvekst på ett område kan by på utfordringer. Den viktigste enkeltårsaken til økte levekostnader er veksten i strømprisene. De som har fått dårligere råd har i mye større grad enn andre måttet redusere forbruket (også mat), begrense bilbruken, ha mindre sosial omgang, droppe ferie og låne penger (kreditt, privat). Evnen til å betale regninger og renter og avdrag på lån beskrives som problematisk av 25% av husholdene. Sammenlignet med juni 2021 er andelen som sliter økonomisk økende. I tiden som kommer vil omfanget av økonomisk utsatthet avhenge mye av hvordan lånerentene utvikler seg.		
Summary Most households have so far done well, even though prices in many vital areas of life have risen. Still, since January, 35% have found themselves in a worse or much worse financial situation. The most important causes are the combination of expenditure areas and the total expenditure pressure. But also, being exposed to price growth in only one area can present challenges. The most important single reason for increased living costs is the growth in electricity prices. Those who find themselves in a worse financial situation have to a much greater extent than others, had to reduce consumption (including food), limit car use, have less social interaction, skip vacation, and borrow money (credit, private). The ability to pay bills, interest, and loan instalments is problematic for 25% of households. Compared with June 2021, the proportion who is struggling financially is increasing. In the time to come, the extent of financial vulnerability will depend much on how borrowing rates develop.		
Stikkord Økonomisk trygghet, dyrtid, prisvekst, husholdsøkonomi		
Keywords Financial well-being, cost of living, household economy, personal finance		

Innhold

Hovedfunn	2
Forord.....	3
Innledning	4
Det generelle bildet	5
Håndtering av økte levekostnader.....	7
Husholdenes håndtering av høye strømpriser	9
Evne til å betale regninger og renter og avdrag på lån.....	11
Datagrunnlaget	13

Hovedfunn (alle andeler i prosent av alle hushold)

De fleste husholdene har til nå klart seg bra selv om prisene på mange viktige livsområder har økt samtidig

Men siden januar har 28% fått noe dårligere økonomi og 5% mye dårligere økonomi

Viktigste årsaker:
Kombinasjon og samlet trykk av økte priser

Viktigste enkeltårsak:
Strømprisene

De som har fått dårligere råd har i mye større grad enn andre måttet:

- ... redusere forbruket (også mat)
- ... begrense bilbruken
- ... ha mindre sosial omgang
- ... droppe ferie
- ... låne penger (kreditt, privat)

Evnen til å betale regninger og renter og avdrag på lån beskrives som problematisk av 25% av husholdene

Sammenlignet med juni 2021 er andelen som sliter økonomisk økende

Forord

Dette er den første av flere rapporter om dyrtiden i Norge.

Forbruksforskningsinstituttet SIFO og forfatterne vil takke Kantar TNS for gode innspill til spørreskjemaet og den praktiske gjennomføringen av surveyen. Vi ønsker også å takke Barne- og familiedepartementet (BFD) for oppdraget.

Kvalitetskontrollen av rapporten ble gjort av direktør/forsker Eivind Jacobsen.

Oslo, august 2022

Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet – Storbyuniversitetet

Innledning

Dette er første rapport fra en større datainnsamling om husholdenes økonomiske trygghet i 2022. Fra juni 2021 til juni 2022 steg konsumprisindeksen med 6.3 prosent. I høst- og vintermånedene var det spesielt den eksepsjonelt sterke veksten i prisene på strøm, bensin og diesel som rammet husholdene tyngst. Våren 2022 ble konsumprisindeksen særlig påvirket av økte matvarepriser og en fortsatt økning i prisen på drivstoff. Fra juni 2021 til juni 2022 steg matvareprisene med 5.6 prosent — med to prosent bare fra mai til juni 2022. Til sammenligning har årets lønnsoppgjør i industrien en ramme på 3.7 prosent. Dette danner som kjent grunnlaget for de andre oppgjørene i norsk arbeidsliv.

I første halvår 2022 har dessuten Norges Bank hevet styringsrenten med 0.75 prosentpoeng. Flere rentehevinger er ventet utover året. Dette betyr at mange hushold har fått høyere renter på sine boliglån, og at dette er en utgiftspost som vil fortsette å øke. I tillegg har den nye regjeringens skattepolitikk ført til høyere skatter for deler av befolkningen.

Den massive prisveksten på mange sentrale forbruksområder samtidig betyr at vi står ved inngangen til en ny dyrtid i Norge, hvor husholdenes økonomiske rammebetingelser allerede er — og fortsatt vil bli — betydelig endret. I denne rapporten konsentrerer vi oss om forbruksområdene mat, strøm og drivstoff samt skatt, husleie og renter på lån. Hovedspørsmålet er hvordan husholdene håndterer de økte levekostnadene. Analysene baserer seg på en spørreundersøkelse hvor 2.130 respondenter i et nasjonalt representativt utvalg rapporterer om hvordan deres økonomiske situasjon har utviklet seg fra januar til juni 2022. Dataene ble samlet inn i siste halvdel av juni 2022. Det betyr at et ytterligere påslag i matvareprisene på to prosent 1. juli som følge av jordbruksoppgjøret ikke omfattes av datagrunnlaget.

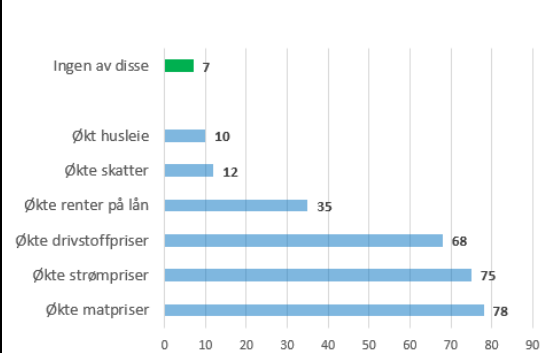
Det generelle bildet

Nesten alle hushold (93 prosent) rapporterer om økte levekostnader i perioden januar til juni 2022. To tredjedeler sier at årsaken er økte matpriser (78%) og økte strømpriser (75%). Videre har 68 prosent blitt påført høyere utgifter pga. veksten i prisene på drivstoff. Også økte lånerenter (35 prosent), økte skatter (12 prosent) og økte husleier (10 prosent) har ført til høyere levekostnader for mange. I gjennomsnitt har husholdene blitt rammet av kostnadsøkninger på tre av de seks områdene vi her måler. Dette betyr at det er kombinasjonen av utgiftsområder og det samlede utgiftstrykket som er hovedutfordringen. Det betyr imidlertid ikke at de som kun utsettes for prisvekst på ett eller to områder nødvendigvis «slipper unna». Familier som er særlig avhengig av bil, f.eks., kan ha betydelige utfordringer med å dekke utgiftene til drivstoff. Når vi spør om hvilket enkeltområde som har innvirket mest på den økonomiske situasjonen, er strømprisene den desidert viktigste, etterfulgt av drivstoff og mat. Se **figur 1 og 2**.

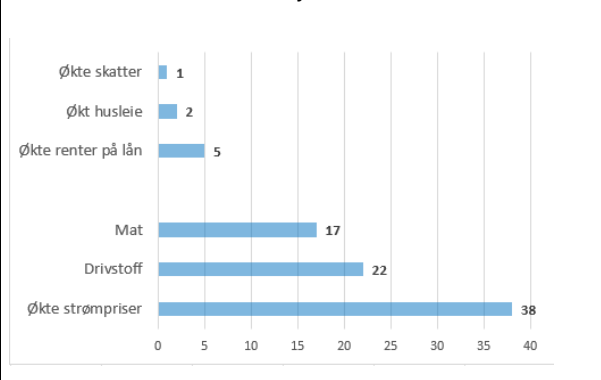
Når prisene på varer og tjenester som er essensielle for folks hverdagsliv øker så markant som de har gjort, endres det økonomiske handlingsrommet. **Figur 3** viser at en tredjedel av husholdene har fått en noe dårligere (28 prosent) eller mye dårligere (5 prosent) økonomisk situasjon siden årets begynnelse. Dette dreier seg særlig hushold som er bosatt på Sørlandet, Vestlandet og Østlandet utenom Oslo, hushold med yngre hovedpersoner, barnefamilier og enheter med fra noe over middels til lave husholdsinntekter. Se **figur 4–7**. Samtidig rapporterer to tredjedeler at de enten har hatt en stabil eller forbedret økonomi sammenlignet med januar 2022. Dette har antakelig sammenheng med flere forhold, bl.a. at man har gjort mindre justeringer i forbruket, gått til en bedre betalt jobb, fått nye eller flere inntekter eller har kommet ut av arbeidsløshet og inn i lønnet arbeid.

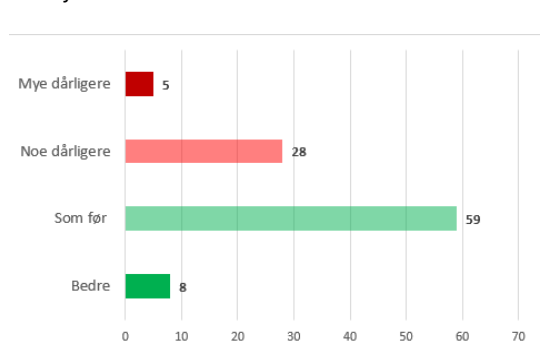
Figur 1: Siden begynnelsen av januar, har [husholdets] / [dine] levekostnader økt som følge av ...? Hushold. Prosent. N=2130

Figur 2: Hvilken av prisøkningene har innvirket mest på husholdets økonomiske situasjon? Hushold. Prosent. N=1991

Figur 3: Hvordan har husholdets økonomi endret seg siden januar 2022? Hushold. Prosent. N=2130

Gj.snitt antall områder som har innvirket på økonomien:

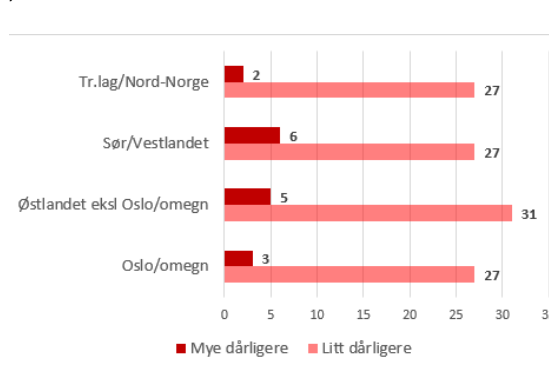
Alle hushold: 3,0
 Som før/ bedre økonomi 2,8
 Litt dårligere økonomi 3,4
 Mye dårligere økonomi 3,9

Merknader:

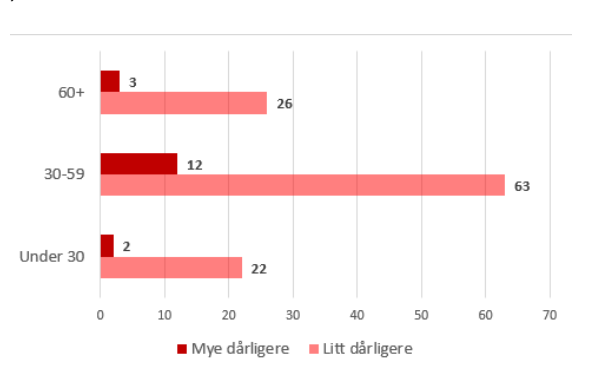
Utelatte kategorier i tabell 4—7: hushold med samme eller forbedret økonomisk situasjon (markert med grønt i figur 3).

Utelatt kategori i tabell 6: Andre familietyper/boformer (kollektiv, generasjonsbolig, annet).

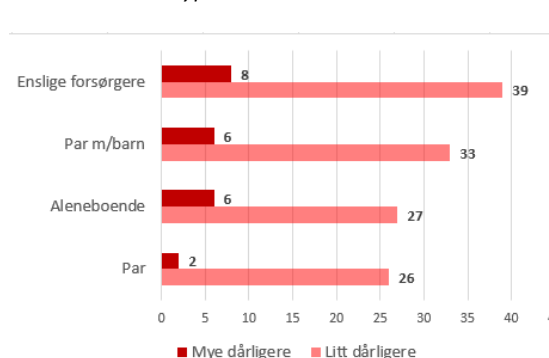
Figur 4: Hushold med noe dårligere eller mye dårligere økonomi. Landsdel. Hushold. Prosent. N=2130

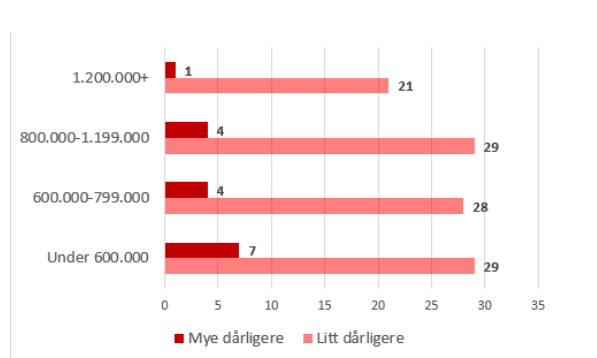
Figur 5: Hushold med noe dårligere eller mye dårligere økonomi. Alder. Hushold. Prosent. N=2130

Figur 6: Hushold med noe dårligere eller mye dårligere økonomi. Familietyper. Hushold. Prosent. N=2130

Figur 7: Hushold med noe dårligere eller mye dårligere økonomi. Husholdsinntekt. Hushold. Prosent. N=2130

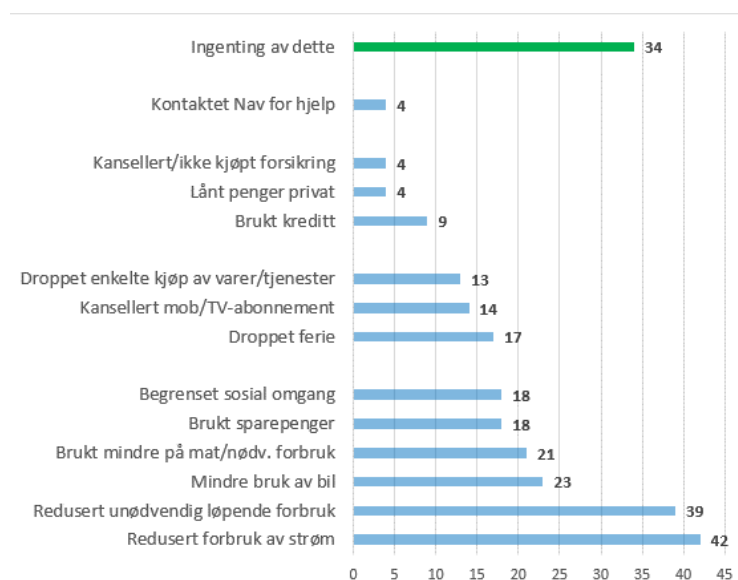
Håndtering av økte levekostnader

Når levekostnadene øker på mange essensielle områder samtidig, forrykkes balansen i husholdenes budsjett. Man må plutselig betale mer for varer og tjenester som enten er helt nødvendige i dagliglivet eller som man har vent seg til og anser som normale for den livsstilen husholdets medlemmer ønsker å virkeliggjøre. Når levekostnadene øker vil det for noen bare bli mindre til overs og mindre til sparing, mens andre kommer i en knapphetssituasjon i forhold til eksisterende forbruksmønster. I så fall har man i prinsippet tre muligheter: (i) frigjøre midler til forbruk ved å bruke sparepenger, øke inntektene eller realisere verdier; (ii) forbruke mindre eller (iii) rett og slett droppe ett eller flere forbruks-goder. Ingen av disse strategiene er uproblematiske for dem det gjelder — særlig hvis det må knappes inn på nødvendig forbruk.

Betydelig prisstigning på essensielle områder som strøm, drivstoff, mat, renter, skatt og husleie slår bredt inn i befolkningen. **Figur 8**

viser da også at mange — 68 prosent av husholdene — har tatt grep for å håndtere de økte levekostnadene. For å få endene til å møtes har nesten halvparten (42 prosent) redusert forbruket av strøm, mens 39 prosent har brukt mindre på det man anser å være unødvendig forbruk. Imidlertid ser vi også at mer enn en femtedel av husholdene (21 prosent) har redusert det nødvendige forbruket, herunder mat. Mange (18 prosent) har dessuten kuttet ned på den sosiale omgangen med andre.

Figur 8 Mestringsstrategier for å få endene til å møtes. Hushold. Prosent. N=2130.

Videre viser figuren at nesten en fjerdedel av husholdene (23 prosent) har tatt konsekvensen av økte priser på strøm og drivstoff ved å bruke bilen mindre enn de ellers ville ha gjort. Vi ser også at 18 prosent har supplert med sparepenger for å få endene til å møtes. Dessuten inngår dropping av ferier (17 prosent), abonnementer for TV og mobil (14 prosent) og planlagte enkeltkjøp av varer og tjenester (13 prosent) i håndteringen av dyrtiden. En del har spedd på med usikret kreditt (ni prosent) og lån fra familie og venner (fire prosent), mens fire prosent har kansellert en eksisterende forsikring eller latt være å kjøpe en forsikring de i utgangspunktet hadde tenkt å kjøpe.

I dagliglivets økonomi henger alt sammen med alt. Våre data gir oss få holdepunkter når det gjelder motivene for å velge en eller flere av løsningene i figur 8, annet enn at man har gjort det for å få endene til å møtes. Det er imidlertid gode grunner til å anta at noen utgiftsområder er vanskeligere å redusere enn andre, og at en underliggende mekanisme bak fordelingen i figuren er å stramme inn på ett område for å håndtere utgiftene på et annet. Man kan f.eks. ikke stramme inn på renteutgiftene uten videre (annet enn å nedbetale lånet), og det er også lite å gjøre når husleia går opp (annet enn å flytte). Da er det nødvendig å stramme inn på forbruket eller bruke av

sparepengene isteden. Vi kommer litt tilbake til denne typen sammenhenger i avsnittet om håndteringen av strømutgiftene nedenfor.

Det er også vanskelig å si noe om hvor presset husholdene er blitt i løpet av første halvår 2022. I figur 8 ser vi riktignok at fire prosent har kontaktet Nav for hjelp med økonomien.

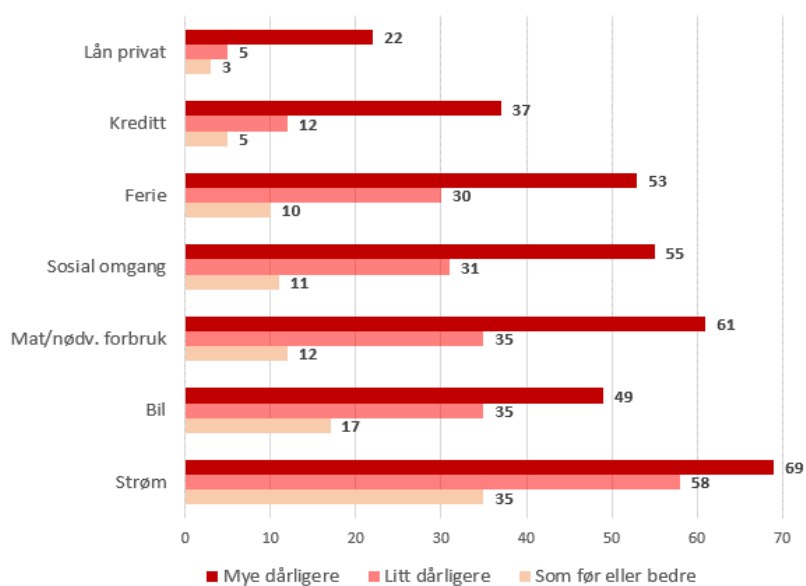
Underlagsmaterialet viser også at det gjennomsnittlige antallet mestringsstrategier varierer mellom de som har hatt en stabil eller forbedret økonomi i perioden på den ene siden, og de som har fått en litt dårligere og mye dårligere økonomi på den annen: 2.7 mot henholdsvis 4.1 og 5.9 strategier.

Vi får et fyldigere inntrykk av situasjonen hvis vi sammenligner bruken av utvalgte mestringsstrategier i de tre gruppene av hushold. I figur 9 ser vi tydelig at de ulike strategiene er mest utbredt blant de som har fått en mye dårligere økonomi i løpet av første halvår (mørkerød farge).

Figuren viser riktignok bare sju av de 13 strategiene fra figur 8. Men tendensen er den samme for alle. Når det gjelder innstramming i

forbruket på områdene strøm, bilbruk, mat/nødvendig forbruk, sosial omgang og ferier ligger andelene blant de som har hatt den dårligste økonomisk utviklingen på mellom 49 (bilbruk) og 69 prosent (strøm). Til sammenligning ligger de tilsvarende andelene blant de best stilte mellom 10 og 35 prosent. De som har fått litt dårligere økonomi fra januar til juni ligger et sted midt imellom. I tillegg ser vi at bruken av kreditt og private lån er langt mest utbredt blant de med den dårligste økonomiske utviklingen.

Figur 9 Økonomiske innstramninger og bruk av lån og kreditt. Tre grupper av hushold. Prosent N=2130. Alle sammenligninger: $p < .001$.

Husholdenes håndtering av høye strømpriser

De høye strømprisene er det enkeltområdet som har hatt størst innvirkning på husholdenes økonomiske situasjon. Staten har riktignok tatt en del av regningen. Likevel er reduksjon av strømforbruket den hyppigst brukte strategien for å håndtere økningen i levekostnadene. Vi ser derfor spesielt på hva folk har foretatt seg i forhold til strømforbruket. Tallmaterialet dekker perioden januar til juni 2022, og handler derfor mye om behovet for strøm i vinter- og vårmånedene.

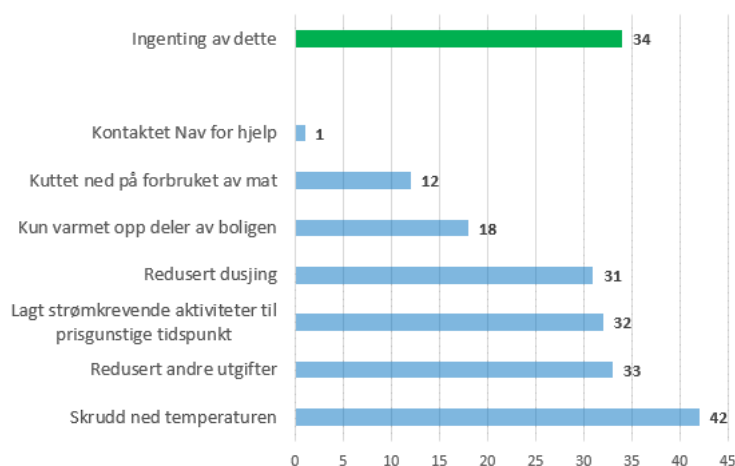
I **figur 10** kan vi først legge merke til at 34 prosent av husholdene *ikke* har hatt behov for å iverksette minst én av de sju tiltakene vi her måler. Dette har sammenheng med mange forhold, som f.eks. boligens type (enebolig, rekkehus, leilighet), størrelse (kvadratmeter, antall rom) og familiens størrelse og sammensetning. Dette er faktorer som vi ikke berører i denne rapporten. En annen type forklaring ligger på markedssiden. Strømmen har gjennomgående vært billigst — og tidvis svært billig — i Trøndelag og nordover. Underlagsmaterialet viser da også at disse geografiske områdene utmerker seg med høye andeler av hushold som ikke har hatt behov for å foreta seg noe i forhold til eget strømforbruk.

På den annen side er det 66 prosent av husholdene som har måttet foreta seg noe for å få kontroll på strømregningen og få endene til å møtes. Figur 10 viser at det å skru ned temperaturen i huset er den hyppigst brukte — og kanskje enkleste — strategien i bruk. 44 prosent av husholdene har gjort dette i løpet av årets første seks måneder. Vi ser også at 18 prosent bare har varmet opp deler av boligen.

Videre har rundt en tredjedel (33 prosent) redusert andre utgifter for å ha råd til strømregningen. Det er vanskelig å si noe spesifikt om hvilke utgifter som er blitt kuttet. Men vi kan legge merke til at 12 prosent sier de har kuttet i matbudsjettet.

Figur 10 viser dessuten at det også er to andre strategier som rundt en tredjedel av husholdene har benyttet seg av. Den ene er å legge strømkrevende aktiviteter til tidspunkt på døgnet hvor strømprisen er lav. Dette dreier seg antakelig mye om ladning av el-biler, men det kan også handle om å fordele bruken av andre strømkrevende gjøremål utover døgnet, som f.eks. vask av klær og bruk av tørkemaskin og oppvaskmaskin. Den andre strategien er å redusere dusjing. Dette kan gi betydelige innsparinger, særlig hvis det bor barn eller ungdommer i husholdet.

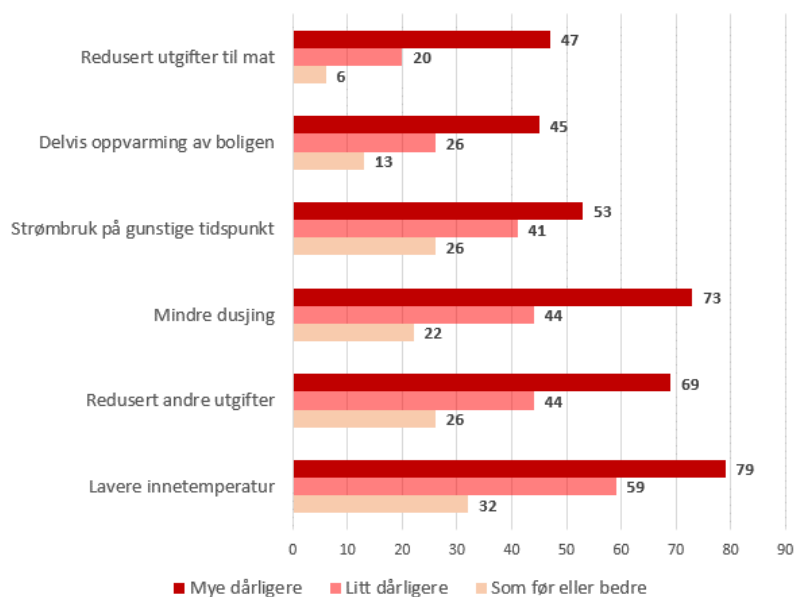
Figur 10: Strategier for å ha råd til å betale strømregningen. Hushold. Prosent. N=2130.

Også når det gjelder håndteringen av strømpriser er det vanskelig å si noe konkret om hvor økonomisk vellykket sparetiltakene har vært og hvilken uttelling de har gitt i termer av komfort og livskvalitet. For noen er det åpenbart mer kritisk enn for andre. Én prosent av husholdene har henvendt seg til Nav for å få hjelp med strømregningen (figur 10). Men mer generelt viser **figur 11** at de som har hatt den dårligste økonomiske utviklingen fra januar til mai også er den gruppen hvor andelene som har måttet gjøre noe med

strømforbruket er høyest. Her varierer andelen med tiltak fra 45 prosent (delvis oppvarming av boligen) til 79 prosent (lavere innetemperatur). Nesten tre fjerdedeler har redusert dusjingen (73 prosent) og andre utgiftsposter (69 prosent). Til sammenligning er de tilsvarende andelene lavest blant de som har hatt den beste økonomiske utviklingen. Forskjellene mellom de to gruppene er svært store langs alle tiltakene. Men la reduksjoner i matbudsjettet tjene som illustrasjon. Mens 47 prosent av de dårligst stilte har gjort dette, er den tilsvarende andelen blant de best stilte bare seks prosent. Her, som i alle de andre tiltakene, havner de som har fått litt dårligere økonomi i perioden et sted midt imellom.

Figur 11 Strategier for å få råd til å betale strømregningen. Tre grupper av hushold. Prosent. N=2130. Alle sammenligninger: $p < .001$.

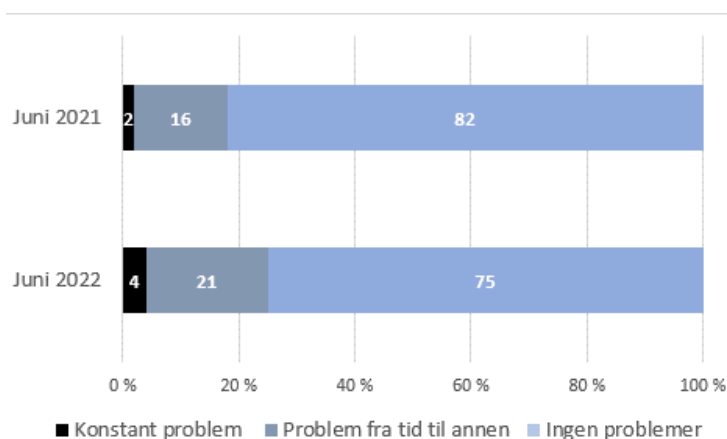
Evne til å betale regninger og renter og avdrag på lån

Dyrtid betyr utgiftsjokk. Selv om prisveksten på ett område ikke nødvendigvis påfører husholdene dramatisk store ekstrakostnader isolert sett, har vi nå en situasjon hvor prisene på helt sentrale forbruksområder går til dels kraftig opp samtidig. Det store spørsmålet blir da hvor stor husholdenes tåleevne er. Som vi så under pandemien er det et visst økonomisk slingringsmonn i de fleste husholdene. Slik er det antakelig fortsatt i store deler av befolkningen. Likevel er utgangspunktet for å håndtere en dyrtid antatt svakere nettopp fordi vi har vært igjennom en pandemi hvor mange har måttet tære på oppsparte midler og andre ressurser. Mer generelt er ressursene man har til disposisjon på ethvert tidspunkt ikke ubegrensede, enten de handler om egen økonomisk situasjon eller nettverksbasert tilgang på midler og assistanse.¹

Etter nesten ett år med tiltagende dyrtid, er andelen som sliter økonomisk økende. **Figur 12** viser utviklingen fra slutten av pandemien (juni 2021) til juni 2022. Indikatoren måler riktignok ikke mislighold direkte, men snarere

en løpende vurdering av husholdets evne til å betale regninger og renter og avdrag på lån på de to måletidspunktene. Vi ser at mens andelen som hevder at dette er et konstant problem lå rundt to prosent i juni 2021, har den doblet seg til fire prosent 12 måneder senere. Vi ser også at andelen som fra tid til annen har problemer med å betale regninger og overholde låneforpliktelser har økt fra 16 til 21 prosent i denne perioden. I sum befinner m.a.o. rundt en fjerdedel – over 600.000 hushold – seg i en utsatt økonomisk posisjon i juni 2022, slik vi måler det her.

Figur 12 Husholdenes nåværende evne til å betale regninger og overholde låneforpliktelser. 2021 og 2022. Hushold. Prosent. N=2130 (2022) og 1938 (2021). 2021 vs. 2022: $p < .001$

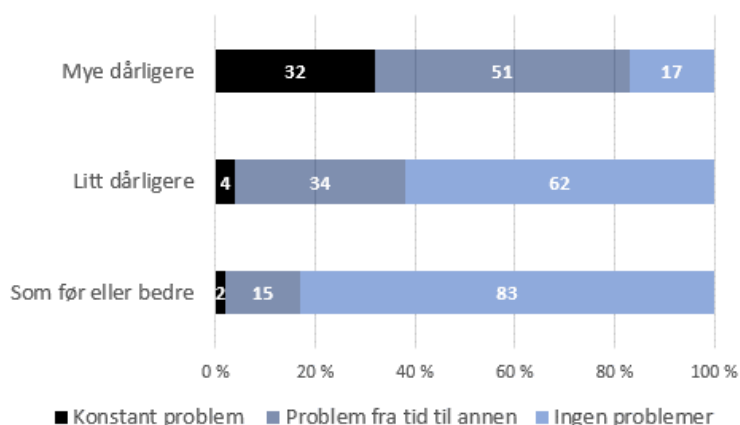

Som forventet varierer andelen utsatte hushold med hvordan den økonomiske utviklingen har vært i første halvår 2022. **Figur 13** viser at forskjellene mellom gruppene er markante. Blant de som har hatt en stabil eller forbedret økonomi er andelen utsatte hushold 17 prosent: to prosent med konstante utfordringer og 15 prosent med problemer fra tid til annen. Går vi til gruppen som har fått en litt dårligere økonomisk situasjon, stiger andelen utsatte hushold til 38 prosent. Her ligger omfanget av konstante problemer rundt landsgjennomsnittet (fire prosent), mens resten (34 prosent) har problemer fra tid til annen. Den siste gruppen — de som har fått en mye dårligere

¹ Se Kempson, E., & Poppe, C. (2021). Trygg eller utsatt? Husholdenes økonomiske situasjon etter 16 måneder med koronakrise. OsloMet/ SIFO.

økonomi de siste seks månedene — gir et mer dramatisk inntrykk. Her opplever rundt en tredjedel (32 prosent) at regningsbetaling og overholdelse av låneforpliktelser er et konstant problem i hverdagen. Ytterligere 51 prosent melder at dette er problematisk fra tid til annen. Som vi så i figur 3 er dette den minste av de tre gruppene. Likevel er det all grunn til å merke seg at 83 prosent av dem (i overkant av 90.000 hushold) befinner seg i det som langt på vei kan karakteriseres som en økonomisk utsatt situasjon.

Figur 13 Husholdenes nåværende evne til å betale regninger og overholde låneforpliktelser. Tre grupper av hushold. N=2130.. Prosent. p<.001

I tiden som kommer vil omfanget av økonomisk utsatthet avhenge mye av hvordan lånerentene utvikler seg. Allerede er det 35 prosent som sier at økte renter har påført dem økte levekostnader (figur 1). Foreløpig er det bare 2 prosent som setter dette øverst på listen over prisøkninger som har påvirket økonomien mest. Men dette handler om boliglånene til rundt 60 prosent av norske hushold. Mange har høye lån, slik at utgiftsøkningen som følge av rentehevinger kan være betydelig. Da settes husholdenes økonomiske tåleevne ytterligere på prøve.

Datagrunnlaget²

Kantar har gjennomført datainnsamling for Oslo Met /SIFO, i kartlegging av befolkningens husholdsøkonomi og hvordan de møter Koronaepidemien. Kartleggingen repeterer dels tilsvarende tidligere undersøkelser, følger dels designet fra tilsvarende kartlegging i England og skal benyttes i forskning / utredning.

Målgruppe er den norske befolkningen 18 år og eldre, 4.203.742 personer.

Ettersom undersøkelsen gjennomføres med nettbasert skjema, er det av betydning forutvalgssammensetningen at respondentene har nettilgang. Andelen daglige nettbrukere i befolkningen 16-79 år har økt med om lag 20 prosentpoeng de siste ti årene, fra 74% i 2009 til 93% i 2021. De aller eldste, er i mindre utstrekning på nett enn de yngre. Men, mens særlig eldre kvinner tidligere har hatt lavere internettaktivitet enn menn (65% mot 70% henholdsvis i årene 2014-17), er andelen blant kvinnene nå på linje med de eldste mennene.

Populasjonsgrunnlaget er Norsk Gallups aksesspanel. Panelet er et forhåndsrekruttert utvalg av personer over 15 år som er villige til å delta undersøkelser (p.t. ca. 40.000 personer). Deltagerne er rekrutterte tilfeldig gjennom andre telefon- (fast- og mobil) og postale undersøkelser, og utgjør et aktivt panel.

Panelets størrelse tilsier at det er mulig å trekke representative utvalg fra dette til ulike undersøkelser. Paneldeltakernes bakgrunnskjennetegn er allerede kartlagt, og brukes til å rette undersøkelsen direkte mot målgruppen. Panelutvalg kan dermed tilrettelegges med større grad av presisjon enn hva som vanligvis er mulig gjennom andre metoder, ettersom paneldeltakernes bakgrunn er kjent på utsendingstidspunktet. Blant annet er det mulig å stratifisere for utdanning, ettersom personer med internetttilgang gjennomgående har noe høyere utdanningsnivå enn befolkningen ellers.

Populasjonen er stratifisert etter alder, kjønn, bosted og to-delt utdanningsnivå, forut for utvalgstilretteleggingen. Respondentene trekkes tilfeldig innenfor strataene.

Ønsket utvalg er 2.000 respondenter, hentet tilfeldig fra målgruppen som i de tidligere kartleggingene. SIFO ønsket også denne gang utdannings-stratifisering så langt det ville la seg gjøre.

Kartleggingens tema, samt intervjuets lengde, vil ellers kunne være styrende for hvem som deltar eller ikke.

Undersøkelsen er gjennomført over Internett. Ettersom de fleste nordmenn etter hvert har fått nettilgang, brukes nettet i stigende utstrekning til intervjuundersøkelser. Web-basert design gir stor fleksibilitet i utformingen av spørreskjemaet, og tillater for eksempel komplekse spørsmålsbatterier og filterstrukturer (slik tilfellet er i denne undersøkelsen), avspilling av lyd, visning av bilder (logoer) etc. Elektronisk kommunikasjon gir rask gjennomføring til lav kostnad. Særlig koplet mot aksesspanel er dette en effektiv metode, både i forhold til utvalgets kvalitet og innsamlingskostnad. Spørreskjemaet er sendt ut som e-post med invitasjon til deltakelse, sammen med link til spørreskjemaets adresse på Internett.

SIFO har laget utkast til spørreskjema, som er justert og endelig tilrettelagt i samarbeid med Kantar. Skjemaet følger i det vesentlige malen fra tidligere, med enkelte tilpasninger for å måle effekter av epidemien. Det består av 57 spørsmål – der enkelte er integrert i spørsmålsbatterier. Ettersom

---

² Utdrag fra Kantars rapportering fra feltarbeidet.

Aksesspanelet inneholder ulike typer bakgrunnsinformasjon på respondentene, legges disse til databasen i etterkant.

Intervjuets lengde i en standard befolkningsundersøkelse (avhengig av tema/motivasjon), påvirker både rekrutteringsmuligheter, frafall underveis i utfyllingen samt svar kvalitet mot slutten av intervjuet. 15 minutter settes gjerne som øvre grense for et web-intervju. Median intervjuetid i denne undersøkelsen er 12 minutter.

Datainnsamlingen er foretatt ultimo juni 2022, tilsvarende datainnsamlingsperioden i de foregående kartleggingene. Etter oppstart den 19.05, ble undersøkelsen pilotert den 03.06. Pilot-data ble sendt SIFO for vurdering, hvoretter resten av utvalget ble distribuert etter noen mindre justeringer. Påfølgende utvalg og påminnelser ble sendt fortløpende. Mot slutten av feltperioden ble det behov for å styre utvalgene mot de yngre respondentene. Feltarbeidet ble avsluttet den 26.06.2022.

Responser i en undersøkelse rettet mot et aksesspanel vil avvike fra andre undersøkelsesdesign, ettersom respondentene er forhåndsrekrutterte til å delta. Undersøkelsen ble sendt ut til 8.181 respondenter. Utvalget «oversamples» i utgangspunktet ikke ut over forventet inntekt: Selv om dette vil kunne gi raskere gjennomføring, vil personer som er lett tilgjengelige kunne bli overrepresenterte i utvalget. Tilsvarende er utvalget sendt ut sekvensielt i henhold til faktisk inntekt.

Status	Antall
Utsendinger	8181
Ikke kontakt	5866
Kontakt	2315
Frafall:	
Ufullstendig utfylling	45
Vil ikke delta - self screening*	-
Teknisk problem	-
Intervju	2270
Kontakt (prosent av utsendte)	28,3
Respons (prosent av kontaktede)	98,1
Respons (prosent av utsendte)	27,7

Utvalget speiler befolkningen etter region og kjønn. Samtidig er andelen under 30 år noe lavere enn i befolkningen. Etter-rekrutteringen har imidlertid tilført 278 respondenter ut over ønsket utvalg. Når disse korrigeres for, øker andelen av de yngste tilsvarende befolkningen.

Det endelige utvalget rapporteres med alle 2.270 respondenter og korrigeres ved veiing

Vi nevnte ovenfor at internettpopulasjonen har et noe høyere utdanningsnivå enn befolkningen ellers, og at utvalgstilretteleggingen tilstreber utdanings-stratifisering. Sammenlikning av utvalgsundersøkelsen med offisiell utdanningsstatistikk er imidlertid ikke rett frem. Dels er aldersintervallene og referansetidspunktene ulike, og undersøkelsens begreper er ikke eksakt sammenliknbare med begrepene anvendt i offentlig statistikk (Utdannings-statistikken tar blant annet hensyn til hvilket år utdanningen er avsluttet). Dessuten vil respondentene ha vansker med å plassere seg i forhold til de "offisielle" kriteriene. Endelig tenderer respondentene til å overrapportere eget utdanningsnivå, særlig i forhold til korte utdanninger ut over videregående skole. Utvalgets utdanningsfordeling er, med disse forbeholdene, om lag i tråd med befolkningen. Det vil si, personer med lang universitetsutdanning er muligens noe overrepresenterte

Det endelige utvalget er vektet etter kjønn, alder, bosted (4 regioner) og utdanningsnivå (2 kategorier), tilsvarende befolkningsfordelingen.

Forbruksforskningsinstituttet SIFO ved OsloMet – storbyuniversitetet har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge og skal utvikle ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

SIFOs kjerneområder er:

- Bærekraftig forbruksutvikling (herunder mat)
- Klær og tekstil
- Markedsbasert velferd
- Teknologi og digitalisering